

รายงานสรุปผลการประชุมหารือของ AICHR ว่าด้วยการทำให้สิทธิในการพัฒนาเกิดผลในทางปฏิบัติ
เพื่อเสริมสร้างประชาคมอาเซียน ตามข้อ ๓๕-๓๗ ของปฏิญญาสิทธิมนุษยชนอาเซียน
(AICHR Consultation on the Realisation of the Right to Development to Enhance
the ASEAN Community Article 35-37 of the ASEAN Human Rights Declaration)
ระหว่างวันที่ ๑๐-๑๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๒
ณ สำนักงานเลขาธิการอาเซียน กรุงจาการ์ตา สาธารณรัฐอินโดนีเซีย

๑. สรุปผลการประชุม

๑.๑ วัตถุประสงค์ของการประชุม

การประชุมหารือของคณะกรรมการระหว่างรัฐบาลอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (ASEAN Intergovernmental Commission on Human Rights: AICHR) ระหว่างวันที่ ๑๐-๑๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๒ ณ สำนักงานเลขาธิการอาเซียน กรุงจาการ์ตา สาธารณรัฐอินโดนีเซีย มีวัตถุประสงค์เพื่อ

(๑) เสริมสร้างการปฏิบัติตามปฏิญญาสิทธิมนุษยชนอาเซียน (ASEAN Human Rights Declaration: AHRD)

(๒) เปิดรับข้อเสนอแนะและความคิดเห็นที่เกี่ยวกับเนื้อหาในเชิงหลักเกณฑ์และความก้าวหน้าของการปฏิบัติให้เกิดผลจริงที่เกี่ยวกับสิทธิ ในการพัฒนาตามที่กำหนดไว้ในข้อ ๓๕-๓๗ ของปฏิญญาสิทธิมนุษยชนอาเซียน

(๓) กำหนดก้าวต่อไปที่ AICHR และองค์กรของอาเซียน (Sectoral Bodies) สามารถจะดำเนินการได้ เพื่อลดช่องว่างของการพัฒนาระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียน และ (๔) ติดตามและประเมินผลความสำเร็จและความท้าทายของสิทธิในการพัฒนาในอาเซียน

๑.๒ องค์กรผู้จัดและผู้เข้าร่วมการประชุม

การประชุมครั้งนี้จัดขึ้นโดยผู้แทนอินโดนีเซียใน AICHR ในนาม AICHR ร่วมกับสำนักงานข้าหลวงใหญ่เพื่อสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (United Nations Office of the High Commissioner for Human Rights: OHCHR) มูลนิธิ Heinrich-Bolls Stiftung (HBS) คณะกรรมการประสานงานคริสตจักรช่วยเหลือการพัฒนา (Interchurch Coordination Committee Development Aid: ICCO) คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติของอินโดนีเซีย (Komnas HAM) และกระทรวงการต่างประเทศของสาธารณรัฐอินโดนีเซีย โดยมีผู้เข้าร่วมการประชุมทั้งหมดประมาณ ๖๐ คน ประกอบด้วย ผู้แทนของประเทศสมาชิกอาเซียนใน AICHR ผู้แทนการประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโสของอาเซียน (Senior Official Meeting: SOM) ผู้แทนของกลไกสหประชาชาติซึ่งมีสำนักงานที่ตั้ง ณ กรุงจาการ์ตา สาธารณรัฐอินโดนีเซีย และ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย ผู้แทนสถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งชาติของประเทศสมาชิกอาเซียน ผู้แทนองค์กรภาคประชาสังคม นักวิชาการ และเจ้าหน้าที่สำนักงานเลขาธิการอาเซียน

โดยในส่วนของสำนักงาน กสม. ผู้เข้าร่วมประชุม คือ นายพรชัย น้อยบ้านโง้ง นักวิชาการสิทธิมนุษยชนชำนาญการพิเศษ กลุ่มงานความร่วมมือสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ ๒ สำนักสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ

๒. สารสำคัญของการประชุม

การประชุมหารือนี้เป็นการประชุมทางวิชาการซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของโครงการสำคัญของ AICHR ตามที่กำหนดไว้แล้วในปี ๒๕๖๑ โดยมีสารสำคัญของการประชุม ดังนี้

๒.๑ หัวข้อ “ความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิในการพัฒนาและความสัมพันธ์กับแนวทางการพัฒนาตามหลักการสิทธิมนุษยชนและเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ในบริบทของภูมิภาคอาเซียน” (Understanding Right to Development and its Relations to Human Rights-based Approach to Development and SDGs in the Context ASEAN Regionalism) โดยในหัวข้อนี้ที่ประชุมได้มีการอภิปรายที่เกี่ยวกับ

(๑) พันธกรณีของรัฐ ผู้ทรงสิทธิ ความครอบคลุมของสิทธิพัฒนาและความสัมพันธ์กับสิทธิอื่น ๆ

(๒) สถานะของสิทธิในการพัฒนาตามกฎหมายระหว่างประเทศ มุมมองที่แตกต่างกันระหว่างสิทธิในการพัฒนากับแนวทางการพัฒนาตามหลักการสิทธิมนุษยชนและเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิในการพัฒนาตามปฏิญญาสิทธิมนุษยชนอาเซียน (ASEAN Human Rights Declaration: AHRD)

(๓) ความหมายของสิทธิในการพัฒนาต่อการมีส่วนร่วมในโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ในระดับภูมิภาค และความสำคัญต่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) และกระบวนการในด้านการพัฒนาที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ

(๔) การพัฒนาในมิติของข้อตกลงทางการค้าและความสัมพันธ์ของสิทธิในการพัฒนาที่สัมพันธ์และเชื่อมโยงกับสิทธิชนกลุ่มน้อย สิทธิเด็ก สิทธิสตรีและสิทธิคนพิการ

๒.๒ หัวข้อ “ผลกระทบของโลกาภิวัตน์และคำสัญญาที่มีต่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs): โอกาสและความท้าทายในการบูรณาการสิทธิในการพัฒนาในประชาคมอาเซียน” (The Impact of Globalisation and the Promises of SDGs: Opportunities and Challenges to Mainstream the Right to Development in ASEAN Community) ซึ่งที่ประชุมได้มีการอภิปรายที่เกี่ยวกับ

(๑) รายละเอียดในแต่ละมิติของสิทธิในการพัฒนาในบริบทของประชาคมอาเซียนและผลกระทบต่อกลุ่มคนชายขอบและประชากรกลุ่มเปราะบาง

(๒) โอกาสและความท้าทายในการบูรณาการสิทธิในการพัฒนาเข้าสู่โครงการพัฒนาในระดับภูมิภาคของอาเซียนภายใต้ความท้าทายในบริบทของโลกาภิวัตน์และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

(๓) การสำรวจขั้นตอนที่เป็นไปได้ที่จะลดช่องว่างของการพัฒนาและผลกระทบของโครงการในระดับโลกาภิวัตน์และในระดับภูมิภาคที่มีต่อประชาชนของอาเซียน

๒.๓ หัวข้อ “การจัดการกับความเหลื่อมล้ำโดยการตระหนักถึงความสำคัญของสิทธิในการพัฒนา: การแบ่งปันแนวปฏิบัติที่ดี ความท้าทาย และพื้นที่สำหรับความร่วมมือในอนาคตของอาเซียนที่น่าจะเป็นไปได้” (Addressing Inequality by Realising the Right to Development: Sharing ASEAN Practices, Its Challenges and Possible Areas for Future Cooperation) ซึ่งที่ประชุมได้มีการอภิปรายที่เกี่ยวกับ

(๑) การใช้แนวปฏิบัติหรือหลักการว่าด้วยการให้ความยินยอมล่วงหน้าโดยอิสระ (Free Informed Prior Consent) การให้ประชาชนเป็นศูนย์กลาง (People-Oriented) และหลักการที่คำนึงถึงเพศสภาพ (Gender Responsive Approaches) ในการดำเนินการที่เกี่ยวกับสิทธิในการพัฒนา

(๒) การตรวจสอบข้อท้าทาย ช่องว่าง และพื้นที่สำหรับความร่วมมือในการแลกเปลี่ยนและแบ่งปันประสบการณ์แนวปฏิบัติที่ดีที่มีอยู่ในหน่วยงานหรือสาขาความร่วมมือต่าง ๆ ของอาเซียนที่ดำเนินการเกี่ยวกับสิทธิในการพัฒนา

๒.๔ หัวข้อ “การจัดการกับความเหลื่อมล้ำโดยการตระหนักถึงความสำคัญของสิทธิในการพัฒนา: การแบ่งปันแนวปฏิบัติที่ดี ความท้าทาย และพื้นที่สำหรับความร่วมมือในอนาคตของประเทศสมาชิกอาเซียนที่น่าจะเป็นไปได้” (Addressing Inequality by Realising the Right to Development: Sharing National Practices, Its Challenges and Possible Areas for Future Cooperation) ซึ่งที่ประชุมได้มีการอภิปรายที่เกี่ยวกับ

(๑) การใช้แนวปฏิบัติหรือหลักการว่าด้วยการให้ความยินยอมล่วงหน้าโดยอิสระ (Free Informed Prior Consent) การให้ประชาชนเป็นศูนย์กลาง (People-Oriented) และหลักการที่คำนึงถึงเพศสภาพ (Gender Responsive Approaches) ในการดำเนินการโครงการพัฒนาภายในประเทศ

(๒) การตรวจสอบข้อท้าทาย ช่องว่าง และพื้นที่สำหรับความร่วมมือในการแลกเปลี่ยนและแบ่งปันประสบการณ์แนวปฏิบัติที่ดีระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนเกี่ยวกับการตระหนักถึงความสำคัญของสิทธิในการพัฒนา เช่น มาตรการขจัดความยากจน การคุ้มครองสิ่งแวดล้อม ความมั่นคง ด้านอาหาร การเข้าถึงสิทธิในที่ดิน การรับรองสิทธิในการศึกษาและสิทธิด้านสุขภาพ เป็นต้น

๒.๕ หัวข้อ “การตอบสนองต่อช่องว่าง ความเดือดร้อน และการเยียวยาที่เกี่ยวข้องกับสิทธิในการพัฒนาในประเทศสมาชิกอาเซียน: บทเรียนของรัฐและองค์กรที่ไม่ใช่รัฐ” (Responding to the Gaps, Grievances and Remedies related to the Right to Development in the ASEAN Member States: Lesson Learnt by State and Non-State Actors) ซึ่งที่ประชุมได้มีการอภิปรายที่เกี่ยวกับโครงการพัฒนาในระดับต่าง ๆ ในภูมิภาคซึ่งต่างดำเนินการโดยมีเป้าหมายสูงสุดเพื่อการส่งเสริมสภาพเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งสิ่งแวดล้อมของประเทศในภูมิภาคและความเป็นอยู่โดยรวมที่ดีขึ้นของประชาชน ซึ่งโครงการดังกล่าวเหล่านี้ไม่ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเฉพาะในเชิงบวกต่อชีวิตของประชาชนทุกคนดังที่ตั้งใจจะได้รับเสมอไป ดังนั้นที่ประชุมจึงได้

มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และแบ่งปันแนวปฏิบัติที่มีอยู่โดยหน่วยงานของรัฐและผู้ดำเนินการอื่น ๆ ที่ไม่ใช่รัฐในการตอบสนองต่อความเดือดร้อน และการเยียวยาที่เกี่ยวข้องกับสิทธิในการพัฒนา

๒.๖ หัวข้อ “การสำรวจบทบาทและการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย รวมทั้งภาคประชาสังคม และภาคเอกชนในการตระหนักถึงสิทธิในการพัฒนาในอาเซียน” (Exploring the Roles and Contribution of the Stakeholder, including Civil Society and Private Sectors, in the Realisation of the Right to Development in ASEAN) ซึ่งที่ประชุมได้มีการอภิปรายที่เกี่ยวกับบทบาทของภาคประชาสังคมและภาคเอกชนในการมีส่วนร่วมที่เกี่ยวกับสิทธิในการพัฒนาในภูมิภาคอาเซียน ซึ่งเป็นภาคส่วนสำคัญที่ช่วยทำให้เกิดการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมการเสริมพลังให้กับประชาชนและแนวคิดการมีประชาชนเป็นศูนย์กลาง รวมทั้งการไม่เลือกปฏิบัติ ตลอดจนการพัฒนาความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคเอกชนต่อการดำเนินการที่เกี่ยวกับสิทธิในการพัฒนาที่เป็นไปได้

๒.๗ การประชุมกลุ่มย่อยและการแสดงความคิดเห็นในเวทีโดยภาพรวม ภายหลังจากการประชุมตามหัวข้อ ผู้จัดการประชุมได้มีการจัดประชุมกลุ่มย่อย และการระดมความคิดเห็นในเวทีโดยภาพรวม ซึ่งผู้เข้าร่วมการประชุมได้มีการแสดงความคิดเห็นที่เกี่ยวกับแนวทางการดำเนินการตามสิทธิในการพัฒนาในกรอบความร่วมมือของอาเซียน กระแสหลักและแนวคิดที่เกี่ยวกับสิทธิในการพัฒนาในประชาคมอาเซียน และกลไกความรับผิดชอบของอาเซียนและแนวทางในการติดตามการดำเนินการตามสิทธิในการพัฒนาในอาเซียน

๓. การนำเสนอในที่ประชุมของผู้แทนหน่วยงานไทย

ในการประชุมครั้งนี้มีผู้แทนหน่วยงานไทยที่ได้รับมอบหมายให้เป็นผู้นำเสนอหลักในการประชุมจำนวน ๒ คน ประกอบด้วย

๓.๑ นายอภิชัย สันต์จินดา อดีตผู้อำนวยการบริหารมูลนิธิอาเซียน (ASEAN Foundation) และอดีตผู้จัดการศูนย์อำนวยการสำนักงานประสานงานองค์การภาคีสหประชาชาติประจำประเทศไทย ในฐานะอนุกรรมการศึกษาและติดตามความร่วมมือในกรอบอาเซียนและความร่วมมือในระดับภูมิภาค วุฒิสภา ได้นำเสนอในประเด็นการจัดการกับความเหลื่อมล้ำโดยการตระหนักถึงความสำคัญของสิทธิในการพัฒนา รวมทั้งการแบ่งปันแนวปฏิบัติที่ดี ความท้าทาย และพื้นที่สำหรับความร่วมมือในอนาคตของอาเซียนที่น่าจะเป็นไปได้

๓.๒ ดร. วันฉัตร สุวรรณกิตติ ผู้อำนวยการกองยุทธศาสตร์และการปฏิรูปประเทศ รักษาการที่ปรึกษาด้านนโยบายและแผนงาน สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้นำเสนอในประเด็นการจัดการกับความเหลื่อมล้ำโดยการตระหนักถึงความสำคัญของสิทธิในการพัฒนา รวมทั้งการแบ่งปันแนวปฏิบัติที่ดี ความท้าทาย และพื้นที่สำหรับความร่วมมือในอนาคตของประเทศไทย โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี และแผนการปฏิรูปประเทศ โดยใช้รูปแบบและวิธีการวิเคราะห์ทางเศรษฐศาสตร์และคณิตศาสตร์มากำหนดแนวทางในการพัฒนาประเทศ

๔. บทวิเคราะห์และข้อเสนอ

๔.๑ ความสำคัญของประเด็นสิทธิในการพัฒนาและแนวโน้มในปี ๒๕๖๔

ประเด็นสิทธิในการพัฒนา (Right to development) เป็นประเด็นที่ได้รับการอภิปรายในกรอบความร่วมมือของสหประชาชาติในด้านประเด็นสิทธิมนุษยชนมาอย่างยาวนาน โดยแม้สิทธิการพัฒนาจะไม่ใช่ประเด็นสิทธิมนุษยชนที่ปรากฏในตราสารหลักด้านสิทธิมนุษยชนโดยตรง แต่ปฏิญญาสิทธิในการพัฒนา (Declaration on the Right to Development) ของสหประชาชาติได้รับการรับรองตั้งแต่ปี ๒๕๒๙ ซึ่งถือเป็นพื้นฐานสำคัญของการจัดทำเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (Millennium Development Goals: MDGs) ที่จัดทำขึ้นในปี ๒๕๔๓ และเป้าหมายเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ที่จัดทำขึ้นในปี ๒๕๕๘ ซึ่งสิทธิในการพัฒนาจะมีความเชื่อมโยงกับประเด็นสิทธิมนุษยชนอื่น ๆ อาทิ สิทธิของชนเผ่าพื้นเมือง กลุ่มชาติพันธุ์ และชนกลุ่มน้อย สิทธิสตรีและกลุ่มบุคคลที่มีอัตลักษณ์ทางเพศ สิทธิคนพิการ สิทธิเด็กและเยาวชน สิทธิในสันติภาพ สิทธิที่เกี่ยวกับภาษาและความร่วมมือระหว่างประเทศ

โดยที่สิทธิในการพัฒนาเป็นพื้นฐานสำคัญของเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (MDGs) และเป้าหมายเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ซึ่งเป็นเป้าหมายการพัฒนาที่มีผลใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน โดยเป็นแนวคิดสำคัญซึ่งเป็นที่มาของวาระเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ๒๐๓๐ (2030 Agenda) การจัดการระบบการบริหารการพัฒนา ความร่วมมือ และพันธมิตรของการพัฒนาระหว่างประเทศ ซึ่งสหประชาชาติได้มีการจัดตั้งกลไกเพื่อดำเนินในประเด็นสิทธิในการพัฒนาขึ้นถึง ๔ กลไก ประกอบด้วย

(๑) คณะทำงานว่าด้วยสิทธิในการพัฒนา (Working Group on the Right to Development)

(๒) กลไกผู้เชี่ยวชาญว่าด้วยสิทธิในการพัฒนา (Expert Mechanism on the Right to Development)

(๓) ผู้รายงานพิเศษว่าด้วยสิทธิในการพัฒนา (Special Rapporteur on the Right to Development)

(๔) คณะทำงานระดับสูงว่าด้วยการปฏิบัติตามสิทธิในการพัฒนา (High-Level Task Force on the implementation of the right to development)

นอกจากนี้ ในปี ๒๕๖๔ ซึ่งจะเป็นปีที่ปฏิญญาสิทธิในการพัฒนา (Declaration on the Right to Development) มีการประกาศครบรอบ ๓๕ ปี สหประชาชาติจึงได้กำหนดให้มีการจัดกิจกรรมเนื่องในโอกาสดังกล่าวด้วย ดังเช่นในปี ๒๕๕๔ ที่สหประชาชาติได้ให้การรับรองปฏิญญาว่าด้วยสิทธิในการพัฒนาครบรอบ ๒๕ ปี (UN Declaration on the Right to Development at 25) เผยแพร่เนื่องในโอกาสดังกล่าวด้วย

๔.๒ บทบาทของสถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งชาติต่อประเด็นสิทธิในการพัฒนาและเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

บทบาทของสถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งชาติต่อประเด็นสิทธิในการพัฒนาได้รับการอภิปรายมาอย่างต่อเนื่องก่อนที่จะมีการจัดทำเป้าหมายเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ดังเช่นในปี ๒๕๕๔ กรอบความร่วมมือระหว่างสถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งชาติในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก (Asia Pacific Forum of National Human Rights Institutions) ในการประชุมใหญ่ทุกกรอบ ๒ ปี (Biennial Conference) ครั้งที่ ๑ เมื่อวันที่ ๗-๘ กันยายน ๒๕๕๔ ณ กรุงเทพมหานคร ซึ่ง กสม. เป็นเจ้าภาพการประชุม ที่ประชุมได้เห็นชอบร่วมกันที่จะจัดทำแถลงการณ์ว่าด้วยสถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งชาติและสิทธิในการพัฒนา (Statement on NHRIs and the Right to Development) เพื่อเป็นเอกสารผลลัพธ์การประชุม (outcome document) ของการประชุมดังกล่าว เพื่อเน้นย้ำบทบาทสถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งชาติที่จะมีส่วนร่วมต่อการดำเนินงานที่เกี่ยวกับสิทธิในการพัฒนา โดยเฉพาะในมิติของสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ซึ่งสอดคล้องกับวาระเนื่องในโอกาสครบรอบ ๒๕ ปี ของการรับรองการรับรองปฏิญญาว่าด้วยสิทธิในการพัฒนา

อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากประกาศใช้บังคับเป้าหมายเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) สถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเปลี่ยนมาให้ความสำคัญกับประเด็นเป้าหมายเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) เป็นหลักแทนประเด็นสิทธิในการพัฒนาซึ่งเป็นภาพกว้างและเป็นที่มาของการกำหนดประเด็นเป้าหมายเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ซึ่งกรอบความร่วมมือของเครือข่ายพันธมิตรระดับโลกว่าด้วยสถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (Global Alliance of National Human Rights Institutions: GANHRI) ได้มีการจัดตั้งคณะทำงานของ GANHRI ว่าด้วยวาระ ๒๐๓๐ เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (GANHRI Working Group on the 2030 Agenda for Sustainable Development) ขึ้น เพื่อดำเนินกิจกรรมของ GANHRI ในภาพรวม สำหรับสถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งชาติแต่ละแห่งทั่วโลกนั้นได้มีส่วนร่วมต่อเป้าหมายเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ที่แตกต่างกันไป อาทิ บางสถาบันดำเนินการกิจกรรมทางวิชาการและการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวกับการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน บางสถาบันจัดทำข้อเสนอแนะหรือแถลงการณ์ที่เกี่ยวกับการดำเนินงานของรัฐบาล บางสถาบันได้เข้าไปร่วมมือดำเนินงานในกลไกของรัฐบาล บางสถาบันมีความร่วมมือร่วมกับภาคเอกชน ภาควิชาการ ภาคประชาสังคม หน่วยงานภาครัฐ และองค์กรระหว่างประเทศ เพื่อดำเนินการที่เกี่ยวกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยเฉพาะการเก็บรวบรวมข้อมูลและสถิติการพัฒนาของประเทศ บางองค์กรได้มีการจัดทำเครื่องมือที่สนับสนุนการดำเนินงานภายในของตน เช่น การจัดทำตัวชี้วัดสิทธิมนุษยชนและการพัฒนาที่ยั่งยืนที่สอดคล้องกับบริบทของการพัฒนาภายในประเทศ การจัดทำฐานข้อมูลเพื่อติดตามสถานการณ์สิทธิมนุษยชนและการพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นต้น

๔.๓ การดำเนินงานของ กสม.

ในส่วนของ กสม. นั้น ประเด็นสิทธิในการพัฒนาอาจไม่ได้รับการหยิบยกขึ้นมาดำเนินการตามหลักการของสิทธิในการพัฒนาโดยตรง แต่ได้มีการดำเนินการที่เกี่ยวข้องในรูปแบบของสิทธิชุมชน ซึ่งมีความคล้ายคลึง

กันในแง่ที่ชุมชนท้องถิ่นต้องสามารถมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและกำหนดรูปแบบของการพัฒนาในพื้นที่ของตนได้ ขณะนี้ประเด็นเป้าหมายเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) นั้น กสม. ก็ยังไม่ได้มีการหยิบยกขึ้นมาดำเนินการในฐานะประเด็นเป้าหมายเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ในภาพรวมโดยตรง แต่ได้มีการหยิบยกขึ้นมาดำเนินการในการพิจารณาคำร้องและการจัดทำข้อเสนอแนะของ กสม. ต่อรัฐบาลเป็นรายประเด็น อาทิ เป้าหมายที่ ๓ (สุขภาพที่ดี) เป้าหมายที่ ๔ (การศึกษาที่เท่าเทียม) เป้าหมายที่ ๕ (ความเท่าเทียมทางเพศ) เป้าหมายที่ ๗ (พลังงานสะอาดที่ทุกคนเข้าถึงได้) เป้าหมายที่ ๘ (อาชีพและเศรษฐกิจที่ดี) เป้าหมายที่ ๑๐ (การลดความไม่เท่าเทียม) เป้าหมายที่ ๑๑ (เมืองและชุมชนที่ยั่งยืน) เป้าหมายที่ ๑๒ (การใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืนและรับผิดชอบ) เป้าหมายที่ ๑๕ (การใช้ที่ดินอย่างยั่งยืน) เป้าหมายที่ ๑๖ (สันติภาพ ความยุติธรรม และสถาบันที่เข้มแข็ง) และเป้าหมายที่ ๑๗ (ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน) เป็นต้น

๔.๕ การดำเนินการในอนาคต

เพื่อประโยชน์เป็นการต่อเนื่องในการเตรียมการเพื่อเสริมสร้างความร่วมมือระหว่าง กสม. และกลไกด้านสิทธิมนุษยชนของอาเซียน รวมทั้งระหว่างกรอบความร่วมมือระหว่างสถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งชาติในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (South East Asia National Human Rights Institutions Forum: SEANF) และคณะกรรมการระหว่างรัฐบาลอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (AICHR) ดังนั้น ในปี ๒๕๖๔ ประเด็นความร่วมมือระหว่างกันจะมีความใกล้ชิดมากยิ่งขึ้นในหลายด้าน ซึ่งสำนักสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศจะได้ติดตามการประชุมหารือของ AICHR ในเวทีต่าง ๆ โดยละเอียดอย่างต่อเนื่องต่อไป
